

ÇAĞATAY DİLİ ÖRNEKLERİ III

Sekkâkî divanından parçalar

J. ECKMANN

Los Angeles

Sekkâkî, Timurîlular devri Çağatay edebiyatının ilk mühim şairidir. Hayatı hakkında fazla malûmatımız yoktur. XIV. asrın ikinci yarısında doğmuş ve XV. asrın ilk yarısında ölmüştür. Halil Sultân (1405-1409) ile Ulug Beg'in (1409-1449) saray şairi olarak Semerkand'da yaşayan Sekkâkî, bu hükümdarlara ve meşhur devlet adamı Arslan Hoca Tarhan'a kasideler yazmıştır. Nevâî, *Mecâlisü'n-nefâis*'inin 2. meclisinde Sekkâkî'nin Maveraünnehirli olup Semerkand'da şiirleri yüzünden çok takdir edildiğini kaydediyorsa da, *Muhâkemetü'l-lûgateyn*'de onun Lûtfî ve İran şairleri kadar kuvvetli olmadığını söylüyor. Sekkâkî, galib bir ihtimalle, daha Timur zamanında şiirler yazmağa başlamıştır. Divanının zamanımıza kadar gelen ve sadece 31 varak tutan tek nüshası¹ çok noksandır: Kasidelerin bir kısmı bulunmadığı gibi, gazellerin de kafiyesi gazelleri hemen hemen sonuna kadar olan kısmı eksiktir. Divan, bugünkü halinde, 1 münâcat, 1 na't, 9 kaside ve 57 gazeli içine almaktadır. Bundan başka Sekkâkî'nin Ayasofya Kütüphanesinde bir mecmuada (Nr. 4757, s. 163-167) Uygur ve Arab harfleriyle yazılmış üç gazeli daha vardır.² Ayrıca Çağatay şairi Yakînî «*Oq yayning münâzarası*» adlı eserinde,³ Nevâî de *Mecâlisü'n-nefâis*'te⁴ Sekkâkî'nin birer beytini zikretmektedirler.

Sekkâkî'nin bazı manzumeleri ya aynen veya biraz değişik bir şekilde Lûtfî'nin divanında da mevcuttur. Meselâ na't her iki şairin divanında aynıdır. Ayasofya nüshasında da Lûtfî'ninkinin aynı olan beytlere ve bir gazele rastlanır. Acaba bu iki şairden hangisi ötekisinin şiirlerini kendisine mal etmiştir? Bu hususda Nevâî'nin Semer-

¹ Londra British Museum Or. 2079, bk. Charles Rieu, *Catalogue of the Turkish Manuscripts in the British Museum*, London 1888, s. 284.

² Bu mecmua hakkında bk. R. Rahmeti Arat, *Atebetü'l-hakayik*, İstanbul 1951, s. 29.

³ British Museum Or. 2079, 319 b : 4.

⁴ Alişer Navöiy, *Tanlangan asarlar*, III, Taşkent 1948, s. 58.

kand'da duyduğu dedikodu dikkate değer: "Mevlâna Lûtfi'nin bütün güzel sözleri Sekkâki'nindir; bunları çalıp kendi adına koymuştur."⁵ Bu mesele edebiyat tarihi bakımından çok mühimdir. Ancak, bugünkü imkânlarımızla şimdilik kesin bir hüküm veremeyiz.

Başka Orta-Asya Türk şairleri gibi, Sekkâki de İran şairi Hâfız'ın şiirlerini örnek tutmuştur. Gazellerinin muhtevası ananevî mevzulardır: Sevgilisinin güzelliği ile kayıdsızlığı ve kendisinin ümitsiz aşkı. Hâfız'dan farklı olarak, Sekkâki şarabdan bahsetmez.

XIV. asır Altın Ordu şairi Kutb gibi⁶ Sekkâki de Türk halk edebiyatından istifade etmiştir. Şiirlerinde alliterasyona, halk dilinden alınan deyimlere ve atasözlerine rastlanır. Meselâ, (alliterasyon: *Sekkâki yiglap köz yaşın yaz yağmuru teg yağdurur* "Sekkâki ağlayıp göz yaşlarını yaz yağmuru gibi yağdırır" (aşağıda Nr. VI, 7); *nîdîn bilür il minî ol ay* "âşığı dur tip, çun sözlemedim hîç derd dîvâr qaşında "o ay yüzünün âşığıdır diye insanlar beni nereden biliyorlar? Halbuki duvarın yanında hiç derdimden bahsetmedim" (aşağıda Nr. VII, 6); *serv nî had birle serkeşlik qılır qadding bile? bilgürür meydân içinde kişining pāyesi* "senin boyuna kafa tutmak servinin ne haddine düşmüş? insanın pāyesi meydan içerisinde belli olur" (Divan 23 a; 1).

XV. asır Çağatay edebiyatında tuyug büyük bir rağbette idi. Bu şiir nev'inin en büyük ustası Lûtfi'dir. Sekkâki'nin de tuyuglar yazıp yazmadığını bilmiyoruz. Ancak bir gazelinin şu iki beyti cinaslı bir tuyug şeklindedir:

*Ger hecring otı cān u cigerge yaqa kildi,
Cānumğa ni hoş şerbet-i vaşling yaqa kildi,
Heçr otı niçe mecrūh itip buzdı cigerni,
Vaşling şifā merhemini hoş yaqa kildi.*

"Gerçi senin ayrılığının ateşi can ve ciğerimi yaka geldi. Fakat sana kavuşmanın şerbeti de cana hoş bir ferahlık vere geldi! Ayrılık

⁵ *Tanlangan asarlar*, III, 58; İsmail Hikmet Ertaylan, *Lûtfi divanı* (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No. 863), İstanbul, 1960 v. dd. Fuad Köprülü, *Çağatay edebiyatı* (İslâm Ansiklopedisi, III, 290), Nevâi'nin sözlerini tersine anlayarak "bâzılarının Sekkâki'yi «başkalarının şiirlerini aşırma» itham ettikleri" şeklinde izah ediyor.

⁶ Bk. A. Zajaczkowski, *Kutbun Hüsrev ü Şirin adlı eseri hakkında: VIII Türk Dil Kurultayında okunan bilimsel bildiriler 1957*, Ankara 1960, s. 159-164. Müellif aynı mevzuu lehçe, rusça, fransızca ve almanca olarak işlemiştir.

ateşi ciğerimi nasıl yaralayıp bozdu ise, visâlin de bu şifa merhemini öylece hoş yapıp geldi" (Divan 30 b: 3-4).⁷

Nevâî'den önceki diğer Çağatay şairlerinde olduğu gibi, Sekkâkî'nin dilinde de bir takım arkaizmlere ve başka hususiyetlere rastlanır:

1. Dudak konsonantlarından sonra ek vokalinin yuvarlaklaşması (XIV. asır altın Ordu ve Harezmi türkçesi için karakteristik bir hususiyet): *leb-üng* (31 a: 15), *âlem-nüng* (24 b: 10), *raqîb-nung* (20 b: 8).

2. *e-ü* vokalizmlili kelimelerde *e*'nin daha yuvarlaklaşmamış olması: *esrük* "sarhoş" (20 a: 4) [Nevâî'de *ösrük*]

3. *tofrağ* yerine *topraq*.

4. *dip* 'diye' ve *dik/g* 'gibi' yerine *tip*, *tig/teg*; buna mukabil *taqr* 've, dahi' değil, *dağr*.

5. Tektük kelimelerde eski *d* (ɟ) sesinin görülmesi (ekşeriyetle; *ɟ* ile yazılmıştır): *adaq* 'ayak' (19 a: 7), *adın* 'başka' (24 a: 13), *İdi* 'iye, Rab' (25 a: 3).

6. *-ığa/-ige* yerine *-ına/-ine* (oğuzca ve kıpçakçadaki gibi): *otına* 'ateşine' (25 b: 2).

7. '-dır' mânasında bazen *ol*'un kullanılması: *zincîr ol anıng bağı* 'önun bağı zincirdir' (23 b: 11); *ölmektin adın yoq ol devâsı* 'ölmekten başka devası yoktur. (24 a: 13).

8. Arkaik kelimeler: *adın* 'başka', *ajun* 'dünya', *bigin* 'gibi', *tigin* '-a kadar' v. b.⁸

Sekkâkî'nin divanı "*Sokkokiyye, Tanlangan asarlar*" (Taşkent 1958) adıyla Rus harfleriyle neşredilmiştir; krş, Şarq Yulduzi, XXVII/4 (Taşkent 1959), s. 157.

⁷ Türk halk edebiyatının Sekkâkî üzerindeki tesiri bilhassa Sovyet türkologları tarafından incelenmiştir. Şu eserlere bakınız: E. Ê. Bertel's, *Navoi. Opit tvorçeskoj biografii*, Moskova-Leningrad, 1948, s. 54-58 ve Êrgaş Rustamov, *Narodnie elementi u uzbekskoj poezii pervoy poloviny XV veka: Voprosi uzbekskoj literatury. Literaturno-kritičeskie Stat'i. Sbornik*, Taşkent 1959, s. 383 v. dd.

⁸ Burada söylediklerimizi daha iyi anlamak için, Orta-Asya İslâm-Türk yazı dilinin muhtelif devirlerini inceleyen *Zür Charakteristik der islamischen mittelasiatisch-türkischen Literatursprache*, (Studia Orientalia «Festschrift für Nikolaus Poppe», Ural-Altäische Bibliothek V, Wiesbaden 1957, 51-59) ile *Çağatay dili hakkında notlar* (Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1958, 115-126) adlı yazılarımıza da bakınız.

I.

(5a: 10—6a: 1)

در مدح خواجه محمد پارسا نور الله مرقدہ

Muzari: - - - | - - - | - - -

- 1 کیل بیر صباح تنکزی یولیده ییل آی صبا
اوشماچ ایچیندا حق سنکا بیرسون انکا جزا
- 2 ادریس تیک بیرنک بولوبان دایما بهشت
بیرسون سقیملارغه دهنیک عیسی تیک شفا
- 3 ایشتیب نفس دم اورما بخاراغه بول روان
سین هم بو یولده تاب نظر کسب قیل هوا
- 4 اول مننک سوزمنی کونکول بیرلا تیکلاغیل
آخر سنکا هوا بیله قیلماس من التجا
- 5 اوت تیک اوتیدا جان ایچی خود یاندی غنجه تیک
تن جبهسین فراقی داغی قیلنوسی قبا
- 6 بیر لحظه تیمادی ایکی کوز یاشی قطره سی
اول بحر بیرلا بولغالی بو اوزوم آشنا
- 7 قن ییغلار و کوزوم ایشکی توپراقین تیلار
آری همیشه ارزو ایرور کوزکا توتیا
- 8 خدام خدمتیدا بو مسکین دعاجی دین
بیرکا یوزونک قویوب ایتیب ای دوست کوب دعا
- 9 هر بیریننک ایاقین اوپوب عندرلار قولوب
تاپسانک مجلسنی خواجه قاشیدا اولار بیلا

- 10 کیرکیل داغی ادب بیله قول قوشوروب توروب
بیرکا باقیب جمعی یوزونکنی توتوب حیا
- 11 کورکیل مجلسی بولسه یراغ قورقه تیترايو
بو خسته جانیدین اونی کوب مدخت و ثنا
- 12 اول خواجه کیم دور آتئی سوسانک من ایتاین
آنی محمد آتینک اریغ ذاتی پارسا
- 13 باقسانک یوزین کا صورت و معنی ایرور ملک
خلق ایچرا آدمی ولی خلق ایچرا مصطفی
- 14 بو بکر صدق و همت ایچیندا ایرور عمر
عشان حیا و جود و سخا ایچرا اُستضی
- 15 آیت حدیث صیقلیدین اول یاروق کونکول
تونوق کونکول لار آینه سینغه بیورور صفا
- 16 مجلسه اوزی آی ایرور اصحاب کالنجوم
خورشید تیک ضمیر جهانغه بیورور ضیا
- 17 طاعت عبادتین ایندی حقیدا آرنورور
کورسه زمانادین نیجه کوب محنت و بلا
- 18 هر کیم اوزاقی کمبسی ایچرا قیلور مقام
افلاک آتینک حقیدا اوقیرکان آمانا
- 19 مونداق تیریک بولوب یوروکونجه ای کاشکی
سکاک بولسه ایردی اول ایشیکته خاک پا
- 20 یارب سحردا قولقوچی لار آهی حرمتی
کیم قیلدی لار یولونکدا قوغ اوزلارین فنا
- 21 اسلام قونی داغی دنین رونق اوچون
دنی بارینچه خواجه اعظمغه بیر بقا

II

(8a: 10 — 8b: 15)

در مدح اولغ بيك ميرزا نور الله مرقده

Hezec : 0 --- | 0 --- | 0 --- | 0 ---

1. تيلار كوناكوم اوزين نالسه و بولسه زلفينه لالا
ولى يوزمينك جاني ييلكا آخر بيردى بو سودا
2. بوكوتدين سونك كوزوم پلشين نظردين دمبدم سالانوم
مىنى اول قىلدى خلق ارا مونوك تيك بير يولى رسوا
3. نظر يىغماس كوزوم زيبا كيشى لار يوزيدىن آخر
توكار بير كون قزىل قاتم اوشول كونكلى قرا غمدا
4. يوزين كا زلفى دور حاييل رقيبى لعلدين مانع
ييلان سيز تايمادىم كنج و تىكان سيز كورمادىم خرما
5. من اولماس دىن بورون بيرسون شكير ايرنى منكا شربت
نى حاصل بيرسه فرهاد اولكاتىندىن سونك شيرين حلوا
6. اوشال كل تيك يوزونك حق داغى تركس كورونك حق
مىنى تىقراتمه تال يشكلىق اى قدى سرودىن رختا
7. صتم لار زلفى دىن اوزكا اينيك عهدده يوق ظالم
اولارينيك كوزلارى قىلغاي مكر ترك ايتلدىن ينما
8. رباب وعود ايشيكينيك مكر اينكراكاي و كويكاي
يوق ايرسه يوق بو دنيادا كويوبان اينكراكان قطعاً
9. جهاندا ناحق ايش كىچتى ديكان خود يوق مكر دم دم
صراحي ساقى دىن قىلغاي حرام قان توكنى ديب دعوا
10. سياست يوريتيب شاهها آينيك تيك قتتهنى باسطينيك
يوق اول امكاني كيم قوپسه قيامتغه تيكين اصلا

- 11 سېنىڭ عدلىڭدا قالمادى صېبادىن اوزكا غمازى
ولى اول قتنه قىلغوسى آنى باسقىل سلىمانا
- 12 اوشال كون كىم ايكي لشكر توروب بىرېرىنه قارشو
يساب صفالارى بىرېردىن تىلايو باشلاسه هيچا
- 13 قىلچىڭ قومادى اول كىم كوتارسه ايش عدو آدى
اصىللار خدمتىن قىلغان قىلور اوز كوهرىن پىدا
- 14 اوقونك انداق عقابى دور قوغ پرواز قاف اوزرا
قىلىپ تور دشمنىڭ آتىن جهاندا لاجرم عتقا
- 15 كوروب كوزونكى اعدائىڭ باشىندا مغزى تېراندى
نى يىركا بارغوسىن بىماس بولوب بېهوش و بى پروا
- 16 اكر قهرىڭكغه اوچراسا كدا بولور قوغ شىلار
كدا كر تاپسه لطفونكى تاپار شىلاردىن استغنا
- 17 قچان رزمىڭ كا اوچراسا بولور دشمن بىرى دوزخ
ولى دوستلار بىله دايم ايرور بزمىڭ بهشت ارا
- 18 اجازت بولسه تاپفونكىدا ايشىكى بولوبان رضوان
سوپوركاي ايشىكىڭ صحنىن قوغ زلفى بىله جوزا
- 19 سعادت بارچه ايشىكى كىزىب توقتامادى آخر
ايشىكىڭ توپراقىن قىلدى اوزىن كا ملجاء و ماوا
- 20 فلانكىڭ توسى بختىڭ لكام اوروب قىلىبان زام
قويوتور دولتىڭ آنىڭ سرونى اوزرا آى تمغا
- 21 بسى مجروح بولور كونكلوم فلانكىڭ تاترو ايشىدىن
اولاشى عىش ايتىب نادان مدام بخت كورار دانا
- 22 شهنشاهها فلانكىم دور سېنىڭ تىك شاه دورىندا
موتونك تىك كوب جفا قىلغاي منىڭ تىك خسته جايىغا

- 23 هله سكاكى محنت دىن ملول بوله آخر بير كون
غريب لار حالينى سورغاي مغيث الدين والدنيا
- 24 فلك قدرأ مينيك خود يوق هنددا فضليم آسراساتاك
وليكن بير دعاچى من منى تشكرى اوچون آمرا
- 25 عدو مقهور آتيناك مشهور ايشيناك عيش ايشيكيناك نصرت
نى تورلوك كيم مراديناك بار محصل بولوزان بارچا
- 26 جهاندا جاودان بولغيدل سعادتا امان تورغيل
بو توروت ارکان ييناك اوستيندا بار نيچه كنبند خضرا

III

¹ (6 — 1 : 18a)

Hezec - - - | - - - | - - - | - - -

- 1 بی وجه سالور یوزونك اوزه زلف اوزخی
اول آى نى من دور زمان دین کونیلار من
- 2 سرو وکله کورکوزماکیل اول قد و خدینکنی
من بلبل ایسام سینی چمن دین کونیلار من
- 3 برقع نیچه کیم یوزونکا حرم توتار اوزین
بیلکیل انی اندین داغی چندین کونیلار من
- 4 سوزونك حاصلی بودور ایا حسن ایلی شاهی
آی تیک یوزونکنی جمله جهان دین کونیلار من
- 5 سكاكى اوزونك هیچ قیل اول شاه قاشیندا
کر بولسه وجودونك سینی سین دین کونیلار من

¹ Yazmada ilk gazeldir. Baş tarafı eksik.

IV

(18a: 15, 18b: 1 — 6)

Müctes: 0 --- | 0 0 --- | 0 --- | ---

- 1 يوزونكى كورسه قىلور كل اوزىنى يوز باره
ختن يازيسیده آهو كوزونكىدىن آواره
- 2 كونكول شكر بيكىن آغزىنىك كوروب عدم بولدى
آيتيادينك پير آغيز اى فقير هيچ كاره
- 3 بلى بو رنج و بلانى مين اختيار ايتيم
اوزوم كا ايشنى اوزوم قىلديم ايمدى نى چاره
- 4 كوزوم ياشينغه نظر قىل كونكول بولور روشن
اى سروناز آقار سوغه قىلسا نظاره
- 5 بو ياش قطره لارين كورم يوزوم اوزه غلطان
موتونك بيكىن هيچ يوريماس فلكته سياتاره
- 6 كيچه و كوندوز ايشيم يىغلاماق كوچوم زارى
غمينكىدىن اوزكا كيشى يوق قاشيمدا غمخواره
- 7 كوزونك بلاسى بيلا جانغه تىكىدى سكاكى
داغى نى قىلفوسى بيلمان آخر بو مكتاره

V

(19a: 1 — 7)

Hezec 0 --- | 0 --- | 0 --- | ---

- 1 قرا كوز بيرله پير غمزه قىلب يوز مينك جفا قىلمه
كرشمه بيرلا عالمى مينيك تيك مبتلا قىلمه
- 2 مينيك بو خسته جاميغه سنيك دردنيك ارور مرهم
قيامتقه تىكى هر كىز بو درددم كا دوا قىلمه

- 3 مینی ای آی قورقار من قیلیب دنیادا سرکشته
انشیکینک توراقین کوزکا تاپیلماس توتیا قیلمه
- 4 فراقینک بوتوسی ایچرا تنیم نی سیزغورور هر دم
یوزومنی التون ایتکالی غمینکنی کیمیا قیلمه
- 5 آخر بیکانه تیب کریان ایشیکیدین قوار بولسانک
کولار یوز کورکوروب اول کیشی نی آشنا قیلمه
- 6 باغر فان ایلادینک جور و جفا بیرلا ای سلطانیم
کوزوم یاشی بیلا هر دم یوزومده ماجرا قیلمه
- 7 ای سکاکی بو شه قیقین غنیمت توت چو زلفینغه
آزاقین¹ باغلاغان قوش سین اوچارغه هیچ هوا قیلمه

VI

(10 — 3: 20a)

Recez --- | --- | --- | ---

- 1 ای جاندین ارتوق سیوکانیم قصد ایته آخر جانیه
رحم ایتکیل اولتورمه مینی ناحق قیلورسین قانییه
- 2 اوتلوق کوزونک آلتندا کوب بریان قیلدیم جان و دل
اسروک هم اول کافر نیدین میل ایتادی برانییه
- 3 یوزی قرا بولسون کوزوم اندین کورارمین بو بلا
یوق بولسون اول گونکوم منینک هیچ کیرمادی فرماییه
- 4 کوز ایرینک و تیشینک کوروب اول نظرنی بیغمادی
آخر چیقارسه لعل و در نی سود اوشال عماییه

¹ Yazmada آزا قین

- 5 اول زلف جبین غه توشقی و کونکول خطاسین بیلمه دی
ای خلق بیر تنکری اوچون بند ایتیک اول نادانیم
- 6 کونکولوم ایوتی بوزدونک و هرکز عمارت قیلمه دینک
ای حسن کنجی بیر نظر قیل یاری بو ویرانیم
- 7 سکاکی ییغلاب کوز یاشین یاز یامغوری تیک یاغدورور
یشکورگیل آنی ای صبا یوزی کلی خندانیم

VII

(10—4 : 20b)

Hezec --- | --- | --- | ---

- 1 ای باد صبا یزدین آیت یار قاشیندا
اول قمتی سرو و آنکی کنار قاشیندا
- 2 کیم ییزی فراقیندا مونونک تیک قیناغونچه
چیتسون داغی سالسون ایتیکا یار قاشیندا
- 3 جان رختینی جادو کوزی آلسه عجب ایرماس
کیم ساقلادی رختینی بر عیار قاشیندا
- 4 سیم تیک سقاق آل یانکاق لایقی آری
آق الله یراشور بو قیزیل نار قاشیندا
- 5 کیتسا داغی تاشلاسه زقیبنونک یاشین اول یار
تیتار بو نیکان اول کل یخار قاشیندا
- 6 تیدین بیلور ایل مینی اول آی عاشق دور تیب
چون سوزلامادیم هیچ درد دیوار قاشیندا
- 7 کویدورسه نی تانک عشق اوق سکاکی وجودین
نالیچار گو یار یخته بلی نار قاشیندا

¹² Yazmada : اول زلف جبین غه کونکول توشقی

VIII

(23a: 8 — 14)

Remel - 0 - - - | - 0 - - - | - 0 - - - | - 0 - - -

1. مینی اولتودی کوزی ایرنی حایت قیلمادی
ایکلنیک اولدی کویا عیسی رعایت قیلمادی
2. ترکسی بیر غمزده بیرله قوتقارور جانین مینی
مونچه ایشمنی نی بولدی اول کفایت قیلمادی
3. کوردی و بیر کون رقیبه سرین ایمادی کونکول
یاردین اغیارقه هرکز شکایت قیلمادی
4. مشک اویدی خطینی رلین کورادورکاج صبا
انکلاسام محسوس اوچون اندین روایت قیلمادی
5. دنیادا عاشقده معشوقه جفانی ای صنم
قیلدی کوب لیکن همیشه خوی و عادت قیلمادی
6. کونکولوم ایلی حالینی سورماقده یوق هیچ احتیاج
قاید عشقینک لشکری تی و غارت قیلمادی
7. تاش باغیرلیق دلبریم سکاکی کونکلی کمه سین
ییتی یالغان وعده بیرله هم عمارت قیلمادی

IX

(24a: 4 — 10)

Remel - 0 - - - | - 0 - - - | - 0 - - - | - 0 - - -

1. ای کوزوم بیر دم دم اور باغریتمدا هیچ قان قالمادی
وی بلا رحم ایت تایندا قاینورین قان قالمادی
2. کیم کوزوب ترکس بیکن کوز بیرلا کل تیک یوزخی
ییلکا بیریب عقل و فهمین منست و حیران قالمادی

3. تون چمن ایچرا نقاین آلمیش اول کل یوزیدین¹
غنجه یانکایمچ چاک بولماغان کریبان قالمادی
4. خاطرین جمع ایتی زلفینغه یتیب بیر دم صبا
باری بو یولدا منینک تیک اول پریشان قالمادی
5. کان و دریایی خجیل قیلدی کوزوم نونک صفقی
لمل و درغه خود آیاق استیندا هیچ سان قالمادی
6. غم منینک ذاتیمغه واجب بولدی بولماس ممتنع
اوزکا حمل اتمه جفا کوتوروزکا امکان قالمادی
7. چون کیم اول عیسی نفس قصد ایتی سکاکی سنکا
درد دل بیرلا اولاردین اوزکا درمان قالمادی

X

(24b: 13 — 15, 25a: 1 — 4)

Recez - - - - | - - - - | - - - - | - - - -

1. جانا قراری یوق کونکول زلفونکدا آرام ایلادی
شکر اول پریشان ایشینی آخر سرانجام ایلادی
2. کویوردی اول عود تیک اوزده جانیمنی عنبرتیک منکینک
سیم تیک سقاقتیک کوییا آیتیک ایشین خام ایلادی
3. اولدوم بو غمدین کیم غمین مین خاسه قل بار ایرکان اول
بیلمان نی حکمت ایردی کیم عشاق اوزده عام ایلادی
4. نا که نظرنی اوزکا کا سالسه مینی وهم اولتورور
قادر بو عاشق کونکلی نی مونداق مو وهام ایلادی
5. هر دم یوزی نینک ملکینی زلفی چریکی تاپسایور
کویدوم من آیتیک ظلمیدین صبحوم نی اول شاد ایلادی

¹ Yazmada یوزیندن

- 6 یوزنجی آی دیدیم داغی کوب عنبر قولدوم اوفتاتیب
مشکی اول ایدیغه کیم انی کونکومغه الهام ایلادی
- 7 غم ییکیل ای سکاکی چون اولده قسام ازل
عیش اوزکالارکا و سنکا رنج و غم انعام ایلادی

XI

(25a: 14 — 15, 25b: 1 — 5)

Remel - - - - | - - - - | - - - - | - - - -

- 1 فرقتینکدا ای پری تن کویدی و جان ییغلادی
دمبدم ایکی کوزوم خود قایغودین دن ییغلادی
- 2 هیچ دوا یوق درد کیم جانیدا بار آتی کوروب
توننی چاک ایتی طیب و دارو درمان ییغلادی
- 3 در تیشینک و کل یوزونک نی آنکیب آنچه ییغلادیم
کیم منکه مینک نوحه بیرله ابر نسان ییغلادی
- 4 تون کیچه مجلسنه یوزونک وصفیدین کیچتی حدیث
شمع غیرت اوتینه یاندی و سوزان ییغلادی
- 5 ایشکیشکدا ایت بیکن یاتیم یچه ییل قورولوب
اوشبو حالینی کوروب کافر مسلمان ییغلادی
- 6 ییغلادی حتی رقیب نونک رحمتی کیلکاندین منکا
باری اول قاتین کونکوک چین مو یالغان ییغلادی
- 7 ییلدیلا یوزین کوروب سکاکی حالین سورمایین
خاص و عام و شهر و ده دانا و نادان ییغلادی

XII

(28a: 14 — 15, 28b: 1 — 5)

Hezec 0 - - - | 0 - - - | 0 - - - | 0 - - -

- 1 ازلهده صورتينك قيامان سيني معنيه جان قىلدى
پرى حورتىك يوزونك كوردى و جان و تن روان قىلدى.
- 2 كوزومنى تيشينك دريا قىلىپ تور كىل تفرجه
بحمد الله سنينك حسنوك تفرج رايكان قىلدى
- 3 آيب بير جايم ايرينك سين عوض بيرينك انكا مينك جان
آل ايمدى بولسه مينك جايم بير آلغانى ريان قىلدى
- 4 كيشى ايرينكنى كيم كوردى تانيب اول لعل و مرجانى
اوزى صراف بولدى و ايكي كوزنى دكان قىلدى
- 5 اوزاتى قصهنى زلفونك و قىلدى تكيه يوزونكا
كيچه تانكغه تيكين وصفينده ميني قصه خوان قىلدى.
- 6 صبا كل تيك يوزونكدين آلماسه سنبل نقابىنى
سحرده تون كيچه بلبل نيدىن مونچا فغان قىلدى
- 7 توانالىق بيله سكاكى كونكايين ساعدينك آلدى
ولى مخمور كوزلارينك انى بس ناتوان قىلدى

XIII

(28b: 7 — 13)

Muzari - - 0 | - 0 - 0 | 0 - - 0 | - 0 -

- 1 كل تيك يوز اوزره زلفونك ايرور حسن آيى
حسن و ملاحه ايجرا اينك يوق نهايى
- 2 مينك جاننى آلغاي ايردى كوزونك يوز بلا بىلا
بولمسا اول شكر بيكين ايرينك حمايى

- 3: دیوانه‌لیق‌قه سالدی مینی زلفونك و کوزونك
بولدی مکر بو یولدا منکا حق هدایتی
- 4: یزدین ایشیتسون ایتدی جهان تازه قصه‌لار
چون کهنه بولدی لیل و مجنون حکایتی
- 5: عیب ایتمانکیز جفادین اکر اینکراسا کونکول
معلوم ایماس مریدقه بو حالت بدایتی
- 6: قیلسام کیله عجب مو رقیب لارینک ایلیکدین
بولور کدافه خاصیت اینلار شکایتی
- 7: سکاکی تاپقای آخری مرهم جراحیتنک
کر بولسه ییزکا بیر کون اول آی یوز عنایتی

XIV

(31a: 11 – 15)

Hezec ۰ --- | ۰ --- | ۰ ---

- 1: بیلورسین کیم کیچار دنیای فانی
قولونک‌غه قیلماغیل جور و جفانی
- 2: بسی کوب وعده‌لار قیلدینک و باردینک
کیل ایتدی وعده‌کا قیلغیل وفانی
- 3: وفا و حسن ایچینده یوز یشاغیل
اجابت اقیل الهی بو دعانی
- 4: اکر بولسه بلا خوب لازنی سیوماک
قبول قیلدیم بو یولدا مینک بلانی
- 5: ذکاتی بیر لبونگدین دیسام ایتور
ئاوونک کیتسون بو سکاکی کدانی

XV

(Ayasofya, s. 163 – 165.)

Recez - - ۰ - | - - ۰ - | - - ۰ - | - - ۰ -

- 1: ای زانی زنجیریم بېرار دیوانه‌لارنی یاد قیل
بشاش یوزنی کورساتیب غمکین کونکولنی شاد قیل
- 2: کونکولوم نیدین توشتی سنینک یولونکده اول بیر قدغوغه
اول نون قاشینک حق اوجون بو قدغودین آزاد قیل

- 3 هر دم كيليب جان ملكي كا عشقينك شهى نينك ايلچيسى
جانمغه آيتور كه زوان چيقماق قه استعداد قيل¹
- 4 كافر كوزونك يوز مينك بلاكر ميني اول اولتورماسا
قان توكوسچى غمزه نك نى سن هر دم منسكا جلاذ قيل
- 5 هر نچه حكمونك دور روان اى شاه عاشق لار اوزا
هر ايش نى چون سورولغوسى البته عدل و داد قيل²
- 6 چون كل يوزونك بلبل بيكي جانم نى قيلدى بى قرار
اسنج سيز اوشبو سوز منسكا آيتور سن آز فرياد قيل³
- 7 كير بوكونكونك الماسى كر سكا سكي بئرين تيلماسا
اى شوخ سن غمزه نك اوقى يىكانى نى پولاد قيل

XVI

(Ayasofya, s. 165 — 166.)

Remel - 0 - - - | - 0 - - - | - 0 - - - | - 0 - - -

- 1 اى منينك كونكوم نى زلفى تاك پريشان ايلان
نار ينكاقينك اوقى دور بغيرم نى بران ايلان¹
- 2 در منكيزليك تيشلارينك هر دم كوزوم نى سحر ايتيب
لئينك اولكان تاك منينك بغيرم ايچين قان ايلان
- 3 يوز اوزا زلفونك ايزور كنج اوستيده ياتقان ييلان
آه اوشول كنج آرزوسى دور بيزنى ويران ايلان²

¹ Bu beyit Lûtfî divanında (s. 123) şöyledir :

جانم هر دم كيليب ايتور فراقينك ايلچيسى
كيم روان تن ملكيدىن چيقماق قه استعداد قيل

² Lûtfî divanında (s. 124) şöyledir :

نچه كيم حكمونك ايرور شاهيم روان لطفى اوزه
چون هر ايش سورولغوسى البته عدل و داد قيل

³ Lûtfî divanında (s. 124) şöyledir :

كل يوزونك قيلدى چو بلبل تيك كونكى نى قرار
اسنج اجناس نچه كيم ايتورلار آز فرياد قيل

4. سعى قىل كونكاوم ابوى هم اسرو ويران بولماسون
سن ايرورسن كيم آنكا كوپ لطف و احسان ايلاكلان
5. رحم قيلغىل بندهغه اى شاه بير تينكرى اوچون
اول ايروور ميني كدا و سيني سلطان ايلاكلان
6. بيلاميش بولما بيليب سكاكى تينك جان حاليني
اي جهاندين عقل آليب اوزي نى نادان ايلاكلان³

XVII

(Ayasofya, s. 166 — 167)

Recez - - - - | - - - - | - - - - - - - -

1. اى عارضى برك كل و وى قامتى سرو چمن
روشن يوزونك يىنكلينغ ينا هيچ كورمادى شمع انجمن
2. اول يوز اوزا زلفونك ساليب بستانده يوروسانك بير آز
سنبل ميكنيزليك تولفانور اوز اوزينه ورد و سمن
3. اير تينك كيم اول خاتم ايروور انكشترين تاك آغز تينكا
آ تينك كيمي⁴ يىشى عقيق عمرى ده كورمادى يىمن
4. كونكاوم تيلار جان نقديني صرف ايتسا يورونك وجهينه
بو وجه من كل الوجوه كوردوم ايروور وجه حسن
5. سوردوم لبينك دين يوز بلا جانمغه قيلغان كيم ديوو
سيكردى آلتينك ده قاشينك يىنى اول ايش قيلغويچى من
6. غمزه بيله آيتور كوزونك هي ايكري اولتور سوزله راست
ميتدن آدين⁵ كيم دور اوشول بيلكاي بو صنعت يا بو فن
7. سكاكى كونكاي آرزولار زلفونك جوارينده اورون
هر يىچه كيم كفر الى دور ايماني دين حسب الوطن⁶

1 Bu beyit Lûtfî divanında (Ertaylan neşri, s. 144) şöyledir :

اي قرا بختيم نى زلفى تيك بريشان ايلاكلان
نار يىنكاقينك اوتى دور باغريم نى بران ايلاكلان

2 Bu beyit Lûtfî divanında da (s. 145) aynen böyledir :

3 Bu beyit Lûtfî divanında (s. 145.) şöyledir ;

لطفيني ديوانه قيلدينك ايمدى بيلماس مين ديمه
اي جهاندين عقل آليب اوزي نادان ايلاكلان

4 Yazmada اوچون

5 Yazmada من آرين

6 Bu gazel, pek az farkla, Lûtfî divanında kininin (s. 142-143.)